

KELET.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPILAP.

1880.

Kolozsvár, szombat, június 26

Tizedik évfolyam.

Előfizetési felhívás

„KELET” 1880. második félévi folyamára

A „Kelet” előfizetési ára:

Egész évre	16 frt.
Fél évre	8 „
Negyedévre	4 „
Egy óra helyben	1 frt 50 kr.

SI DUO FACIUNT IDEM, NON EST IDEM.

(?) A Lajthán-túli részek alkotmányhí pártjának minden lapja, közege és embere egy szívvél-lélekkel tiltakozik a bécsi ministerium rendelete ellen, melylyel Csehországban és Moraviában engedély adatik a lakosságnak a hivatalos beadványokban oly nyelv használatára, a minő tetszik s a törvénykezési és közigazgatási hivatalnokok kötelezetnek, hogy válaszuk a beadvány nyelvén szóljon. A bécsi ministerium, ugyanis, mind jobban kivetkőzik coalitionalis voltának jellegéből s mind inkább átalakul tiszta szláv-ministeriummá s ehez képest folytatja állam-bontó eljárását, melylyel a polyglott Ausztria ma holnap nemcsak, hogy a szellemi és vagyoni fölényben levő németiséget kiszorítja természetes supremációjából, hanem a foederalisties és ultramontan mesterkedések az is sikerülni fog, hogy az általa könnyebben vezethető buta és nyers tömeget teszi uralkodóvá s a cultur-államot, legalább egy darab időre, ismét a feudalismus conglomeratumává alakítja át.

Csak természetes, tehát, hogy a Taaffe-kormány ez ész nélkül való eljárása a Lajthán-túli művelt németiség körében méltó elkeseredést kelt s a községek, gyülekezetek rendre emelik föl szavukat a cultura ellen elkövetett ez attentatummal szemben s a párt hírlapjai, hol komoly argumentációval, hol a gúny hangján mutatják ki a visszás következtetéseket, melyek a nyelvet illető e rendeletből származnak az állam egységének, az igazságszolgáltatásnak és a közigazgatásnak nyilvánvaló kárára.

A Neue Freie Presse, például, rendes rovatot tart a tiltakozások feltüntetésére, szerdai tárczája pedig éles gúnynyal ostromozza „az új hivatalos nyelv”-et.

„Hogy hány teljesen jogosult nyelv használatát élvezheti Ausztria — mondja e tárcza ezikk — valószínűleg legközelebb megállapíttatik. A bankjegyek és a hivatalos lap erre nézve csak nagyon hé-

A KELET TÁRCZÁJA.

Anya és leánya.

REGÉNY.

Irtá :

Bentzon Th.

Negyedik rész.

XIV.

(Folytatás.)

„Május 20-ika.

Képzelve, a véletlen minő játéka, egy nagyszerű esemény, oly előre nem látható találkozás! . . . Soha ki nem találná, mi az, s kissé hagyom önt epedni.

Tegnap a szokottnál kissé magasabbra hatoltam fel egy erdei úton, melyet roppantúl szeretek; egy a vörhenyes sziklára lépcsőzetesen bevágott meredek út ez. . . A falu háta mögött megy a hegy csúcsa felé, hullámszerűen kigyózdva a sziklatömbök között, majd a cserfa sűrűségbe kanyarogva be, melyek nincsenek ugyan még kiszűldülve, de közöttük azért nagy tömörség van, s aztán mindennemű vad bokrokon keresztül fel egész a fenyvesek régiójáig, hol csaknem egészen eltűnik a fűfelek tömkelegében. A különböző fenyűk most élék fénykorukat, teljes virágzásban állnak. A szurok illata, mely nagy könnyeseppekhez hasonlóan foly alá a megperdezett fa héján, valóban bódító hatást.

Még nincs annyira nagy forróság, hogy e balzsamos erős illatár nyomasz-

zagos felvilágosítást adhatnak. Ez utóbbi ugyan cseh, szlovén, lengyel, ruthén, román, horvát, olasz, sőt még német nyelven is megjelenik, de hát hol van még a szerb, a heáncz, a ladin, cigány, vend és a különböző ágazatokra szakadó zsidó nyelv, mely utóbbi, nem is említve a nagy czimben szereplő jeruzsálemi királyságot, igényeit már nagyon kiterjedett voltára való hivatkozással is igazolhatja. Hogy minde nemzetiségeknek egyetemetek kell kapniok, kétséget sem szenved s a leendő bíró vagy hivatalnok önként érthetőleg köteles lesz Ausztria valamennyi egyetemét végig járni, hogy mindenik nyelvjárásban biztosságot szerezhessen magának.

Azonban, addig még jó darab idő eltelhet, míg az összes ABC-ék, a logika, magánjog stb. tankönyvei elkészülhetnek, holott a felek nem fognak késni beadványaik szlovák vagy oláh nyelven való benyújtásával s a darabok ugyanazon a nyelven való ellátásának követelésével. Ezen, ugyan, még lehetne fordítókka segíteni. De hogyan lehessen azt a nagyobb nehézséget leküzdeni, mely abból a jogos követelésből származik, hogy a heáncz acta fölött a tanács-ülésben csakis heáncz nyelven történjék a tanácskozás? Talán átmeneti időt engednek. Jól van. De melyik legyen e közben a hivatalos nyelv? A német, természetesen, ki van zárva s valamely másnak a helyettesítőként való elismerése sértené az alaptörvényt s így bár sokak bosszúságára szolgálna, de egy pártot kielégítene. Valamely idegen nyelvet sem lehetne választani, mert különben azt lehetné a világ, hogy az osztrákoknak még csak nyelvek sincs, holott több van, mint kellene. Ily körülmények közt hát az az indítvány tetszik rendkívül szerencsésnek, hogy jövőre a hivatalokban csakis a jegyek általi beszédet lehessen használni. E terv fölhalálója — melyre nagylelkűen nem követel magának szabadalmat — abból a tényből indul ki, hogy az élet különböző situatioiban minden nemzet meg tudja magát a másikkal értetni. A „pár nélkül való barba” — Inkle és a „gyönyörűségesen alkotott” Yarikó története (lásd Gellert meséit), kik rég értették egymást, mielőtt még sajátos nyelvüket megalkották volna, azt mondják nagyon sokszor előfordult, és hogy nem csak a szerelmek tudnak arezjáték és mozdulatok útján nyomatékosan értekezni, tanusítják a harctéri tudósítások, valamint az élénk kocsmai és utcai össztalálkozásokról föltött törvényszéki tárgyalások. A jegy-

tórá válják; ellenkezőleg kéjjel szívja be az ember, és oly igen illik a nagy némasághoz, mely sehol sem annyira mély, mint itt e helyen.

Egyenesen haladtam előre, mindig fennebb-fennebb, a nélkül, hogy reá is gondolnék, fejemet kissé nehézként éreztem; elgondoltam magamban a Grangeban már eltöltött napokat: mindjárt három hava, hogy itt vagyok! És még semmi mód, hogy szabadulhassak. . . Egy-szörre úgy tetszett, mintha lépteket hallanék hátam mögött. . . Nem sokat törődtem vele, nem találkozásvan mindeddig hegyi sétáim közben az ágról-ágra szökdelő fürgő mókuskákon kívül mással, mint egy-egy favágóval, fejszéjét vállára vetve, haladva tova, vagy hazatérő szén-égetőkkel, kik üdvözlésképen így szólnak hozzám:

— „Szép idő van!”

A lépteket ismét elfojtotta a tömött moha, nem hallottam semmit, ismét egyedül véltam magamat, egyedül a lábamnál zizegő tücsökökkel, midőn egy hang, melyet soha sem hittem többé hallhatni, egészen közelemben ezt susogta:

— George!

Bizonyosan csak képzelődés. . . gondoltam magamban, lehunytam szememet, e nagyon is erős fényű-illat egészen elbódított. . . Hogyan is tehetném fel? . . .

— George!

— ismételte ugyanazon hang. Ezúttal megkísérlem felpillantani. Ó volt ott valóban, Pál! Én nagyot kiáltok, mire egy egész gyikesalád fut szét rémülten, s épen annyira meglepetve, mint én, s egy fához támaszko-

beszéd ez utóbbi formája, ugyan, nem igen volna alkalmas a ministeriumokban, felső törvényszékeken stb., de lehetne helyette az ép oly neutrális süket-néma jeleket használni, s ha így a tisztviselők lassan-lassan leszoknának a beszédről, valószínűleg annál könnyebbé válnék a kormányzás.

Eddig a bécsi sógor. S miért közül-tik e fordítás-próbát? Hát csak azért, mert azt hisszük, hogy rajtunk kívül még sokan vannak, a kik emlékeznek a szitkozódásra, káromkodásra, melyet ugyane bécsi sógoroktól, meg a mi hazai nemzetiségeinktől kellett akkor zsebre raknunk, a midőn az állam-nyelv kérdése nálunk volt napirenden. Milyen barbarok, milyen zsarnokok valánk mi magyarok, a mikor a magyar állan hivatalos nyelvűl a magyar nyelvet állapítottuk meg! Milyen butaságot, kegyetlenséget követtünk el, ugyancsak a Neue Freie Presse szerint, a mikor például a beszercei törvényszék német és román protocollumai jöttek szóba — s ime most a sógorok is kezdenek rájönni, hogy egy államnak egy nyelvet kell hivatalos nyelvűl választani s most e nyelv nem lehet más, mint a fölényben levő nemzet.

Emlékeztetjük t. nemzetiségeinket a multakra s ajánljuk figyelmükbe a Presse tárczacikkét — valamint ajánljuk a n-szebeni tüvénysszék közelebb kinevezendő elnökének figyelmébe ama törvényszék még mindig német és román protocollumait.

A m. kir. belügyminiszter, f. évi 26194. szám alatt, a következő k ö r r e n d e l e t e t i n t é z t e a t ö r v é n y h a t ó s á g o k h o z. Panaszok merülvén fel, hogy a kir. bíróságok a közigazgatási hatóságoknak jogérvényes határozatait alapján az elmarasztaltak ingatlanaira elrendeltetait kért végrehajtás foganatosítását megtagadják, a m. kir. igazságügyminiszter ural e részben folytatott tárgyalásokból arról győződtem meg, miszerint az ilyenmül végrehajtások foganatosításának megtagadását a közigazgatási hatóságoknak azon szabályellenes eljárása okozta, hogy a végrehajtást nem saját hatáskörükben rendelték el, hanem annak elrendelése végett a kir. bíróságok keresték meg, a kir. bíróságok az ilyenmül megkereséseket — hivatkozva az 1868. évi LIV. t. cz. 345. és 346. §§ aira — visszautasították, minthogy az idézett §§-ban a közigazgatási hatóságok által hozott határozatoknak a bíróságok által leendő végrehajtása iránt intézkedés nem foglaltatik.

Ennélfogva mihez tartás és szabályos eljárás czéljából, egyetértőleg az igazságügyi m.

dom, hogy el ne essem. Ott áll előttem, nem szellemhez hasonlóan, hanem valódi élőlényképen, egészen önmagához hasonlóan, daczára falusias durva öltönyének: magasan bőrzött nadrág, vadászöltöny és fővegben. Természetesen, kissé félénken nézett ki, nem tudva, hogy minő fogadtatásban fogom részesíteni azok után, mik közöttünk történtek, és valóban még magam sem sokat tudok arról most is. . . Oly ellentmondó érzések dúltak szívemben! Előbb a meglepetés, aztán a harag, — mert a végén is minden nagy bánatunk azon időtől számítható, midőn ő megjelent életfátamon, — de mindennek felett — hazudni nem akarok, — mi mindent legyőzött, minden más érzést megsemmisített, az az öröm volt! mély, szívet rázó öröm, mintha a sir adott volna vissza egy lényt, kit soha többé nem reméltem láthatni.

— Ön itt! . . . — volt minden, mit ki birtam ejteni.

Nagy zavarom vissza látszék neki adni hideg vérért.

„De hisz — felelt ő mosolyogva, felém nyujtva kezét, melybe én gépiesen helyeztem bele az enyémet — én itthon vagyok e helyen. . .”

Azt hiszem, ő is meg van nagyon lepelve, kedves öreg barátom, e történetek felett. Ismerve gonosz nyelvét, bizonyos vagyok benne, hogy már is előre elhatározta magában, hogy Rancercay Pál csakis azért jött e vidékre, hogy engem kövessen, velem találkozzék; nős! teljes-séggel nem úgy van! én magam merész-kedtem az ő birodalmába lépni. Én men-

kir. miniszter ural utasítom a törvényhatóságot, hogy ha a közigazgatási hatóságok által hozott jogérvényes határozatok alapján a végrehajtás ingatlanokra is lesz vezetendő, a kielégítési végrehajtást a hozott határozat alapján maguk a közigazgatási hatóságok rendeljék el s a végrehajtást elrendelő közigazgatási hatóságok az után az illetékes kir. bíróságot, mint telekkönyvi hatóságot, a végrehajtási végzés közlése mellett, a jelzálognak telekkönyvileg leendő feljegyzése és a végrehajtás foganatosítása végett keres-sék meg.

Kelt Budapesten, 1880. június hó 12-én.

Tisza, s. k.

Az erdő törvény végrehajtása egy külön erdészeti szakosztály felállítását teszi szük-ségessé, a kereskedelmi ministeriumban. Ennek folytán, a mint értesülünk, a kormány az egész erdészeti ügyet ki akarja a pénzügyministerium-ból választani s azt a kereskedelmi ministerium-ba szándékozik kebelezni. 1881. évi január 1-én ez az új beosztás már életbe is fog lépni. Egyelőre is ideiglenesen egy osztály állíttatott fel a kereskedelmi ministeriumban, melyhez a pénzügyministerium részéről Belházy és Horváth tisztviselők lettek beosztva.

Az egyes ministeriumok, illetőleg azoknak megfelelő szakosztálya a „B. C.” értesítése szerint — már dolgoznak jelenleg a jövő évi költségvetési előirányzat összeállításán.

KÜLFÖLD.

Éhínségtörtéki Persia Azerbejdjan tartományában, mint a „P. Li.”-nak Teheránból írják. Katholikus misszionáriusok jelentése szerint, három hónap alatt Urnia kertletheben nem kevesebb mint 500 ember halt meg éhen. A nagy távolságnál és alkalmas forgalmi eszközök hiányánál fogva, a segítség gabnaszállítás által, igen meg van nehezítve, s így Urmiában minden kilogramm gabna egy frankkal méretik. A szegényebb nép füvekkel és gyökerekkel kénytelen táplálkozni. — Tacbrishen az inség nagy rendeltenségeket idézett elő, melyek mindenféle kifejásban, rablás, fosztogatásban sat. nyertek kifejezést. A legrosszabb az a dologban, hogy a lakosság felháborodása a tartományi kormány ellen nem egészen indokolatlan, minthogy ez sok sikkasztást követelt el. A nép nagy tömegekben Azerbejdjan koronaherchezeg — helytartójának kormánybűllete elé csődült és kenyérért kiabált, szitkozódott és a palota ablakait követ dobálta. De leghevesebben a kormány legfőbb hivatalnoka, Muns i Basi ellen fordult a tümeg dühe, kit kapzsisága miatt, mindenféle gyűlölnék. Végre nagynehezen sikerült a nyugalmat helyreállítani, de a kihágások ismétlődnek. Muns i

tem önként a vadállat torka elé! Valóban amaz állomás, melyre annyira vágyott volt, főerdősi hivatal volt a Jura-hegységben, Grange kerületének épen határszélén feküdt, ő erről mit sem tehet, és én sem.

E magyarázat egészen megnyugtató. Nem volt semmi előre kitervezett találkozásunkban, legalább nem valami nagyon komoly és hosszú tartamú, mert, hogy semmit el ne titkoljak ön előtt, be kell vallanom, hogy Pál meglepetése megpillantásomkor, épen nem volt hasonló enyémhez. . . Tudta már megérkezése óta, mi csakugyan nem rég történt, hogy Dannemasse úr egyik főbb birtokos e vidéken, és néhány nap óta azt is, hogy Dannemasse leánya itt van nála látogatásban. A fecsegők még azt is hozzátették, hogy nagyon szeretem az erdőt, hogy gyakran vagyok ott látható. Az erdő pedig övé, ő ügyel fel reá, ő őrzi azt, iltet, nyeseget benne, uralkodik felette, s joga van ismeri mindazokat, kik árnyas fái alatt olázkodnak. Elve e jogával, engem is megállít, kérdezősködik. . .

Lehet-e ennél szabályoszerűbb eljárás? . . . Én tréfára fordítottam a dolgot, szilárdan elhatározva magamban semmi olyat nem mondani, sem meghallgatni, mi a múltra vonatkoznék, e bizalmas természetű, fájdalmas dolgokra, melyeket ezentúl úgy kell vennünk, mintha soha sem is léteztek volna. A mi egyszer szét-szakadt, az szét van szakadva, szét-szakadva visszavonhatlanul. De mennyire nehéz az embernek e fölöl meggyőzni magát, midőn külsőleg mi sem változott

Hirdetési díjak.

Egy négyszög centiméternyi tér ára 2 kr. Bélyegdíj minden hirdetés után 30 kr. Nagyobb és gyakoribb hirdetéseknl külön kedvezményt is nyújt a kiadóhivatal.

Hirdetéseket felvesznek:

Bécsben: Oppelik Alajos Stadt Stubenbastei Nr. 2. (Eckhaus der Wollzeile 36.) Haasenstein et Vogler (Wallfisch-gasse 10.) Rud. Mosse Publicistische Bureau. Budapest: Haasenstein és Vogler hirdetés közv. irodája. Goldberger A. hirdetések felvételi irodája Budapest Szervitátor 6. sz.

Nyilttéri czikkék

gármond sora után 25 krajczár fizetendő.

Basi egyszerre meghalt, de a tudósítások nem említik, mi okozta halálát. Magában Teheranban is, hol pedig nincs ok a drágaságra, jelentéke-nyen emelkedtek az árak, a legutóbbi időben. Ezen segítő N a i b - e s - S a l l a n o t hely-tartó körutát tett a bazárban és ama pékeknek és mészárosoknak, kik szerfelett magas árakat követeltek, azonnal levágatta fülcimpáikat, másokat pedig füleiknél fogva, több órára a bolt-ajtókra szegeztetett, miután aztán nemsokára az egész bazárban a reudes niveaure szálltak le az árak.

Mostmárig en határozottan állí-tják, hogy az osztrák cabinet reconstructio-ja küszöbön áll, vagy már folyik is. Taaffe gró-fot nem fogja érinteni a válság; Conrad, Pra-zak, Falkenhayn minisztereket sem. Az új tago-kat nem fogják keresni sem a bal, sem a jobb párton, hanem a középben. Tekintettel arra, hogy az alkotmányhí párt makacsul ellenkezik Taaffe gróffal, a cabinet reconstructiojára neutralis vagy bureaukrata elemeket fogja használni. Emlegetik Wodricki grótot, Welfersheim Zeno gróf vezér-őrnagyot, Helfert bárót, Weiss-Starkenfelst és még sok mást.

A berlini conferencia.

A szavazó hatalmak viszonyát a „N. fr. Pr.” így állítja össze: Anglia, Németország, Ausztria-Magyarország és Olaszország elfogad-ják a francia vonalat a Zagori falvakkal együtt, de megtagadják Buthrontot, melyet Oroszország a görögöknek vindikál. Az annyira óhajtott egy-hanguság tehát Oroszország elhatározásától függ.

A konferenciajára vonatkozó jelentésekről a „Fremdenblatt”-nak azt sürgönyzik Berlinből, hogy azokban a diplomáciai körök ítélete sze-rint része van a fantáziának is. A beszélgetés Hohenloheval is több pontjában valószínűtlennek mondatik; minden a konferenciába beavatott tudja, hogy Hohenlohe nem is beszélhetett így, nevezetesen a helyi bizottságra és a civilizálatal-an államokra vonatkozólag. A hatalmak csoportosulásáról se lehet szó; eddig föltétlen egyet-értés uralkodik a Franceziországgal által ajánlt hat-árvonalt technikai fejtegetésénél, mely Kalamas-ból indul ki és Janinától és Metzovótól északra halad. A jövőre nézve sem kell differenciától tartani. Bizottság kiküldéséről a határ megállá-pítása végett, nincs szó; a konferencia-határo-zat végrehajtásának kérdése se fog a konferen-czián fejtegetetni; ennek csak közvetítő aján-latot kell megállapítania s ez azután hihetőleg közös sürgős jegyzékek által fog ajánlatni az érdekelt hatalmaknak, a nagyhatalmak részéről. Ha az ajánlat visszautasították, a kabinetek hi-hetőleg a tényállást fogják tárgyalni; de remé-lők, hogy a konferencia határozata mind a két

meg, midőn a tekintet ugyanaz, a mi volt, ép oly úszinte, ép oly gyöngéd, a készszenítés ép oly forró, ép oly igaz! Hogy felfegyverkezzem ellene, felidéztem emlékemben mindazt, mit ő, mit családja vétett az ellen, kit a világon mindenek felett szeretek. . .

(Folyt. köv.)

Gr. Széchenyi István naplójából.

Nincs megállapodás, minden megy előre vagy hátra. Benne él minden polgár az állam-ban, ki nem vonhatja magát: tehát mindenik vagy árt vagy használ a közügynek. Az ország előtt még egy koldus se közömbös.

Wesselényi nagyon indulatos az udvar el-len; én — a rendek férfiatlansága miatt vagyok indulatos. (1826.)

(Flette a lezredes tragédiája.)

Két nemes olasz családbeli ifjú, Trevisóban, nyilt téren lapdáz. (Il pallo.) A lapda véletlenül két-szer érinti az arra menő alezredest. Ez, azon gyanúból, hogy készakarva történt, rögtön elfo-gatja a két ifjút, s 25 bottal fényitni meg. Az egyik e bántalom következtében, pár nap mulva meghal. Az ötödik napon az apjuk, az életben maradtot egyetlen fiával elmegy Flette lakására, elébe áll s egy szót se szólva lelvi őt. Flette azonnal összerogy s meghal, mit az öreg trevisói álló helyében nyugodtan bevár. Ez megtörténvén, a másik pisztolylyal saját fiát lö-vi le, így szólva: „te pedig fiam a rajtad tör-tént gyalázatot nem fogod túlnéni.” Aztán át-adja magát a bíróságnak. — (E szomorú törté-

hatalmat ki fogja elégteleni. Ha az ajánlat elfogadjatik, természetesen nemzetközi bizottság megy a helyszínére, a határ keresztülvitelére; katonai bizottságának kérdését tehát nem fog kelleni fejtegetni.

Egy tegnapelőtt éjjel érkezett konstantinápolyi sürgöny folytán — mint a „Presse“-nek jelentik — a porta beléegyezését adta Jamina átengedése is, a mi ellen eddig hatalmasan opponált. Diplomáciai körökben e hátrálást fokról-fokra odamagyarazzák, hogy a porta végre meggyőződött, hogy ezuttal a görög kérdésre vonatkozólag nem kell a hatalmak egyenlőségére számítani, melyre a török diplomácia különben többnyire szerencsétlenül számított. A berlini török nagykövetség jelentése Konstantinápolyba, hogy a konferencián minden eddigi szavazás, melyek közül az elő- és részletes kérdésekre vonatkozólag már több ötletet meg, egyhangúlag követezett be, a szultánra és miniszterekre mely benyomást gyakorolt. A többi a nyugathatalmi konstantinápolyi nagykövetek maguk megtehették megfelelő presszió gyakorlása által. Most éppen azt remélik, hogy a Török- és Görögország közti új határ fölötti konvenczió esetleges megkötése a konferencia-határozat alapján várható. Mindennek dacára még léteznek aggodalmak a lakosság ellenállása iránt, a határörvidék kiirtásánál a porta és megszállásánál Görögország részéről.

1880. évi XXXII. törvényekről a szamosvölgyi 2-od rendű vasut kiépítése tárgyában.

(Szentelést nyert 1880. évi jun. hó 13-án. Ki-
bírattatott az országgyűlés mindkét házában
1880. évi jun. hó 14-én.)

(Folytatás.)

7. §.

Az engedélyes köteles a részletterveket az engedélyezési törvény hatálya lépte napjától számított egy év alatt a kormánynak előterjeszteni, a pálya építését ezen tervek jóváhagyásától számított egy hónap alatt megkezdni, s az építést ugyancsak a részlettervek jóváhagyásától számított két év alatt befejezni, s a pályát a közforgalomnak átadni.

Jogában áll azonban engedélyesnek a pályavonal egyes részeit is, melyek azok az által biztonságának megfelelően kiépítve lesznek, s ha más üzemhez levő vasutal összeköttetésben állanak, a fent kitett határidő előtt is külön-külön a közforgalomnak átadni.

8. §.

A kormány fenntartja magának a jogot, hogy a mennyiben más pályák megszakadása, pályaudvarok közös használata, kocsikölcsönzés és minden ezekért járó kárpótás tárgyában az illető társulatok közt egyezmény nem jöhetne létre, egy ilyennek feltételét meghatározza.

9. §.

A kisajátítási jog, az 1868. évi LV. törvénnyel értelmében az engedélyezett pálya kiépítésére az engedélyesnek megadatik.

10. §.

Az engedélyes köteles a postát és postakézleket az 1851. évi november hó 16-án kelt vasuti szülendrend 68. §-a értelmében ingyen szállítani, s e célra naponként legalább egy vonat mindkét irányban berendezni.

Az engedélyes köteles egy kétféle árúszállító kocsi fele részét a postaküldemények és tétel Sz. Isvának, az atyja egy levélben adja tudtára. 1820.)

1826. decz. 10. Wesselenyit ott hagyja inasa, magával víve egy óráját, egy még ki nem fizetett 28 aranyos számla fejében. Nem állhat ki tovább, annyit titotte-verte, egy ízben tizenkét pontot adott neki egymásután, stb. Istennem, mennyire meglelt az ilyen eset! A legigazságosabb embert annyira elragadtatja az indulat, hogy egy szegény becsületes fiúkat (a ki kétségbeesésből részeges lett) akasztófára vihet.

Sz. azt beszélünk az emberiség emancipálásáról, szabadságról, liberalizmusról, keresztényen büszkeségről!

En kevesebbet erő ember vagyok Wesselenyinnél. Minő igazságtalan lehetek még én, ha az indulat elragad!

Beszélni fogok vele.

Egy mást hibáinkra figyelmeztetni kötelességünk nekünk, a philosophia templárusainak!

Sz. Azt sem tudom, hol van a fejem. De ák. Nem nehéz megtalálni a fejt annak, a kinek, mint az öné, mindig helyén áll.

A társaságban minden eszme elhal bennem. Vannak emberek, a kiknek társaságában az ember szíve kitágul, s minden nemcsért, nagyságot, — az erényért — lángra gyulad; vannak mások, kik az észre hatnak s képzeletünk körül szeszlebitik. Zeidök közt végre zeidővá leszünk, Chinában chinézerré. A törpe fényű közt ritkán nyulik föl egy szál magasra, s ha igen, úgy magában áll, mindentől elhagyatva.

a postakalauz szállítására berendezni, mely postakocsi naponként minden irányban legalább egyszer közeledik.

A többi vonatokon, melyek esetleg naponként közlekednek, köteles az engedélyes a két végpont közt váltott azon közlekedéseket, melyek postatisztok vagy szolgák kísérete nélkül szállítandók és külön kocsi használatát nem igénylik, az értékküldemények kivételével ingyen szállítani és saját kalauza vagy vezetői által kezelteit.

A vaspálya üzlete tárgyában az igazgatóság s alárendeltjei vagy utóbbiak közt váltott levelezés, a jelenleg engedélyezett vaspályán bérmentesen szállítható.

11. §.

Az engedélyezett vaspálya-vonal mentén szükséges vaspálya üzleti távirda-vezetőknek a pálya indóházain s esetleg őrházain alkalmazandó utolsó elszigetelőig, esetleg a forgatható védjelző készülékekig való kiépítését, a részletekre nézve az engedély ezzel megállapítandó egyezmény alapján, a m. kir. távirda-igazgatás hajtja végre.

Kötelező van ennél fogva az engedélyes a magyar kir. távirda-igazgatást a távirda építkezés elrendezése és a fentjelzett egyezmény megállapítása végett oly idejkorán megkezdni, hogy ennek a távirda-építkezésekre szükséges anyagainak beszerzésére és a távirda-építkezésekre a pálya megnyitásáig leendő elkészítésére elég ideje maradjon.

Engedélyes köteles megengedni, hogy a felállítandó távirda-vezetők oszlopai a pálya saját birtokán és területén állítsanak fel, a nélkül, hogy az engedélyes ez előfoglalt területen jelenben vagy jövőben kártalanítást követelhetne.

A távirda-oszlopok helyei, valamint a távirda-vezetők más megerősítési pontjai, az engedélyes és a m. kir. távirda-igazgatás illető közgei által egyetértőleg és úgy állapítandók meg, hogy azok miatt sem a vasuti üzem, sem az üzleti személyzet biztonságára veszélyeztetve ne legyen.

(Folyt. köv.)

BELFÖLD.

Torda, 1880. jun. 24.

Br. Kemény Gábor miniszter ő
nagyméltósága Tordán.

Szép és feljegyzésre méltó tény az, a midőn az államügyei vezetésével megbízott kormányfőreik és végül látogatják meg időnként az ország egyes részeit, hogy valamely kulturális vagy közgazdasági cél előmozdítása lehetősége iránt a helyszínen szerzettessenek magoknak egyéni meggyőződést, — igazat adva ez által az egyszerű falusi gazda ama mondásának: „a mit magad meg tehetsz, ne bízd azt soha másra.“

A nagym. földmívelés- ipar és kereskedelem ügyi miniszter urnak f. hó 23-án Tordán való megjelenése a közgazdasátról való u. n. tenyész bika-borju telepek beállítására és berendezésére függött össze.

A jelzett napon már a reggeli órákban a piaci középületek és több privát házakon nemzetiszínű lobogók jelentek meg a magas vendég tiszteletére.

Délután 6 órakor megyei alispán Veress Dénes és főjegyző Rödiger Béla kocsin mentek ki Koppándig a miniszter úr előleges fogadtatására, — az alatt pedig a különböző hivatali testületek, az intézetek tanárai, a telekeseik lelkészei a piaczon gyülekeztek: hogy nagy vendégünk megjelenésekor tiszteletüket tölthessék. A miniszter őnmga. kevéssel 7 óra után érkezett meg, s egyenesen a „Korona“ ezimű vendéglőbe hajtott, mire megkezdődtek a tisztelegések. A megjelentek érzelmeit megénk főispánja Br. Kemény György ő mélt. a következő beszéddel tolmácsolta: „Nagy méltóságú miniszter úr! Hazafi kötelességet teljesítek, mindnyájunk legűzintébb érzelmeinek adok kifejezést, midőn nagyméltóságodat e helyen üdvözlöm.

Üdvözlöm nagyméltóságodat, mint a magyar miniszteriumnak egyik kitűnő tagját, Üdvözlöm nagyméltóságodat, mint a döntő körök egyik buzgó, munkás tényezőjét.

Üdvözlöm nagym. dat, a felvilágosodott, tudományosan képzett embert és a böles magyar államférfit.

Üdvözlöm nagym. dat, mint az erdélyi részek szülöttjét, mint olyan államférfit, ki minket ösmert, ki minket megért, ki velünk érez és remél.

Soká és boldogul éljen földmívelés- ipar és kereskedelem miniszter Br. Kemény Gábor ő nagyméltósága!

A háromszoros „éljen“ elhangzása után, miniszter őnmga egy szép beszéddel válaszolt, felemelve beszédében, hogy nem érzi magát Tordán idegennek; ismeretesek előtte Torda és vidéke munkás népe és jó an irányú törekvései, ismeretesek azok a szükségletek, a melyek —

különösen a közgazdasátról emelése céljából — mielőbb kielégítést kell hogy nyerjenek; „most is épen közvetlenül Torda és vidéke érdekében jöttem önökhöz — mondta a miniszter ur — jöttem, hogy az u. n. tenyész-bika-borju-telep beállítására intézkedjem, a mely bika-borju-telep hivatalva van idővel, egy nagyobb területű teleppé nőni ki magát.“

A miniszter ur beszéde zajos éljenzéssel fogadtatott.

Tisztelegtek még miniszter ur ő nagyméltóságánál külön a kir. tszék és járásbírók tagjai és a tanári testület, tanfelügyelő Moldován Gergely vezetésével.

Másnap (f. hó 24-én) a miniszter ur a bika-borju állománnyal és a jelenlegi tenyész helyet tekintette meg, a hol a kir. építészeti mérnök jelenlétében megállapították a jövőben nagyobb területűre kinövő bika-borju-telep igényeire mért építések és javítások.

A bika-borju-tenyészhelyről megjöve, megtekintette a miniszter ur a megyeház udvarán a e napon megtartott lókiállítás, a mely lókiállítás a földmívelés-, ipar és keresk. ügyi miniszterium által kitűzött lótenyésztési-jutalomdíjak kiosztása végett történt.

A miniszter ur őnmga délután 4 órakor távozott el városunkról — Enyedre. (n.)

LAPSZEMLE.

A „Hón“ írja: Hát a berlini diplomaták bizony régen törk a fejüket a térképen, melyről ki akarják bejűzni azt, hogy miképen lehetne oly határvonalat állapítani meg Görögország és Törökország között, hogy ennek ne essék baja, az teljesen ki legyen elégítve és mindkettő örömmel, minden tenyegetés nélkül, fogadják és hajtja végre a konferencia határozatát. De nehezen megy a dolog. Mert annyira bizonyos, hogy nem az érdekes intézkedésben, hanem ennek végrehajtásában rejlik a megoldás nehézsége és az európai érdeke. Ha megállapítják is a diplomaták a határt, nem lesz könnyű azt érvényesíteni; Franciaország mutakozó tevékenysége le fog lohadni; Anglia visszavonul, Olaszországot nem érdeklik, Oroszországot kizárják a végrehajtásból; monarchiánk nem mozdul és így a két viszálykodó fél egymással fog cívódní, addig, míg nagyobb baj nem lesz. És ezt a megoldásra nem vezető megoldást legjobbnak tartjuk. — Montenegró pedig legyen a mi tengeri felügyeletünk alatt — vagy épen ne kapjon semmit!

Az „Ellenőr“ írja: Angliát e pillanatban ismét egy vallási kérdés tartja izgalomban. A harez. okát Bradlaugh eskütelételeknek kérdése képezte. Bradlaugh a szokásos eskü telétele előtt kétször nyilatkozott ugyan a szabályok teljesítésére, melynek értelmében az illető képviselő a parlamentbe vezetettve, az általa letendő eskü szövegét aláírja, de kijelentette, hogy ő athiista lévén, az esküformának nem tulajdonít több kötelező erőt, mint bármely más fogadalomnak. Bradlaughot természetesen kiutasította az elnök a házából, s lett nagy mebotránkozás a parlamentben és a parlamenten kívül. Pártja cserben hagyta. Nem kevesebb, mint 45 szótöbbséggel fogadta el a ház Gifford azon indítványát, hogy Bradlaugh nem csak esküt, de fogadalmat se tehessen. Gladstone és cabinetje tehát kisebbségben maradt. Ez az esemény magában is elég figyelemreméltó, mert világot vet az angolok gondolkodásmódjára s erős vallási érzékükre. A szavazás eredményét majdnem osztatlan tetszéssel fogadta Anglia és az angol sajtó. Csak a kormánypárti lapok nem tapsolnak a parlament ellenzékekkel és a karzatok közönségével, mert ez a szavazás egyszersmind a kormány vereséget jelent.

A Pesti Napló írja: Franciaország kronikus forradalomban szenved. Mióta Gambetta felülkerelkedett s az éhietlen Mac-Mahon helyébe a tehetetlen Grévyt ültette, azóta egymással következnek a rendszabályok, melyek a köztársaság megszilárdítását célozzák, de alighanem bukásra vezetnek. S Gambetta maga fényes beszédet mondott a gonosztervek mellett, kik Páris felgyújtották és kirabolták s a tisztességes embereket rövid úton kivégezték. A frazis hatalma elragadta halgatóit s félrevezeti azokat, kik beszédet olvassák: pedig e nagy szonoklál úres, abban a komoly argumentum, az államférfi fel fogás hiányzik. És így viszi Gambetta Franciaországot egyik túlszálló a másikba, csupa erőszakos rendszabályokkal, s a vége az lesz, hogy kimerül ő is a radikalizmusnak tett konszeszsiókkal, s oda kerül, a hova tíz év óta valamennyi francia kormány került, hogy a souverain népek egy sem volt elég jó, azaz elég vörös és mindig új kísérletek történtek oly republikánus kormányt alakítani, mely végre tessék az egymás közt veszekedő republikánus uraknak és pártoknak.

Vallási kérdés az angol parlamentben.

Az angol parlament mostani ülészakában olyan kérdés megoldása nyert aktualis jelentőséget, mely az angol parlamentáris életben még

eddig soha föl nem merült. A parlament Angliában sem törődik ugyan tagjai magán vallásos nézeteivel, de mivel a képviselők, százados szókások és törvények értelmében az uralkodó és utódai iránt hűségsküt kötelesek tenni, a vallás kérdését ez eskütelételeknél mellőzni nem lehet.

Csak a mostani ülészak elején akadt egy képviselő, a ki kijelentette, hogy nem teheti le az esküt, még pedig azért nem, mert egyáltalán nem hisz istenben, mert istentagadó. E képviselő Bradlaugh, ismert radikális író és agitátor, kinek a legutóbbi választásokban, midőn a radikális apostolokra oly jó idők jártak, többször bukás után végre sikerült képviselői székre szert tenni.

Az ügy rendkívüli zajt keltett a parlament körében.

A parlament és a kormány egyaránt zavartban voltak s nem tudták, mit kell tenni. Vegyes bizottságba utasították tehát a dolgot.

E bizottság kimondta, hogy Bradlaugh mindaddig nem foglalhatja el székét a házban, míg az esküt le nem teszi, mert a nyilatkozat nem pótolhatja az esküt. Ekkor Bradlaugh egyszerre fordított a dologon; kijelentette, hogy ha muszáj, úgy megesküszik, de az esküt merő alakszerűségnek tekinti. Ez értelmezést viszont az alsóház nem akarta elfogadni s újra a bizottsághoz utasította a dolgot. Ez időközben megváltoztatta az előbbi nézetét s azt határozta, hogy Bradlaugh ne tegyen esküt, hanem nyilatkozatot adjon.

Az alsóház a furesa indítványt keddi és szerdai ülésében tárgyalta. A vita rendkívül heves folyamat vett. Gladstone is felszólt; kijelentette, hogy a kormány feladata e kérdésben csak tanácsot adni, de a határozathozatalt a ház hozza.

A többség elvetette a bizottsági javaslatot és 275 szóval 230 ellen elfogadta Gifford azon indítványát, hogy Bradlaugh eskütelétele ne bocsátassék és eskü helyett nyilatkozatot ne tölhessen, vagyis hogy székét el ne foglalhassa a házban.

A szavazás eredményét a konzervatív sajtó tehát joggal a kormány vereségének tekinti.

A dolog azonban a tegnapelőtti szavazással nem volt elintézve, Bradlaugh tegnap megjelent a házban s ott olyan zivatarokat provokált, minők az angol parlamentben sem minden nap fordulnak elő. Bradlaugh kijelentette, hogy kész az esküt letenni. Elnök figyelmeztette őt, hogy nincs joga a házban megjelenni. Erre Bradlaugh kétszer megtagadta az engedelmességet, Erőszakkal vitték ki a teremből s Northcote indítványára a parlament többébe eskütelék, 1854. évi april 28-ig, mely napon, s így az ösiseégi rendelvény 26. §-a szerint még annak idejében, újra felvételvé és az újabb perrend szerint tárgyalatván — háromszoros feloldás után végre 1880. évben került végleges harmadbírósi eldöntés alá. A darázi és megyeri ingatlan birtokosai igazolva a felperesi családdal való verségi és jogi összeköttetésüket, felmentették a kereset terhe alól; de a teszéri ingatlanra vonatkozólag az 1792. évi ítélet most is fenntartott hatályában; azonban fennhagyatván az elmarasztalt alpereseknek abbéli joga, hogy a törvényes hasznos és szükséges beruházásaikat külön keresettel felszámíthassák.

TANÜGY.

Tanügyi jelentés Fogarasmegye f. évi aprilis és május havi tanügyi állapotáról. Előterjesztett 1880. június 7-én Fogarasmegye Ttkts közigazgatási bizottságának.

(Folytatás.)

Május 25-én d. e. 7—9 óra között

25. Meglátogattam az alsó-árpási egy tanítóval bíró egyesült gr. kath. és gr. keleti elemi népiskolát. Emeletes, 1877-ben épített új díszes épület, melynek egyik földszinti termében van az iskola elhelyezve. Kevés írás-olvasás, és és számtan s még kevesebb Erdély földrajza az összes tanfárgya, a mi nem is lehet másképen, mintán Kuku Nisztor tanító képviselőtlen, s a módszerrel fogalma sines, faiskola egyáltalán nincs. Egyike a leggyengébb iskoláknak.

Ugyanezen napon d. e. 10—11 közt. 26. A beszámoló gr. kath. egy tanítóval bíró elemi népiskolának csak külszervezetét vehettem vizsgálat alá, mivel a tanító korán hazabocsátotta növendékeit. Az iskolaépület régi rozbakat faalkotmány, melynek területe 52 tan köteles számára csak 22 □ méter. Új iskola építése van tervben a régi templom kövéből s ennek kivételére felhívom a t. vicarius ur figyelmét.

Ugyanezen napon d. u. 2—3 közt.

27. Meglátogattam a drifidi egy tanítóval bíró egyesült gr. kath. és gr. kel. 1878-ban épített földszintes új iskolát. Az iskolának van egy fekete táblája, egy számoló gépe és egy térképe (Erdély) s így a felszerelés hiánya miatt, a tantárgyakban előhaladás is az írás-olvasás és kevés számtanra zsugorodik. A tanítói lak felben áll, faiskola nincs. Az iskola udvara egy halottakkal túltömött temető, mely a tanuló egészségi állapotát ószszel és tavasszal veszélyezteti s ezért máj napon külső előterjesztést adok be ezen iskola udvarának orvosilag leendő szemle alá vételére.

Május 25-én d. u. 4—5 közt a fogarasi áll. iskolánál az ének és tornaszat előadását, melyekről fennebb már szóltam.

Május 26-án d. e 8—9.

28. A fogarasi egy tanítóval bíró egyes izraelita elemi népiskolát. Ennek épülete olyan elhanyagolt állapotban van, miszerint szégyenére válik a fogarasi izraelita hitközségnek s readírólag betiltandónak véleményezem. E célból mai napon külön előterjesztést teszek. Tornater, faiskola nincs. A tantárgyak némétül adatnak elő, holott épen a hitközség érdeke volna, hogy magyarul adassanak elő, a német nyelv pedig, mint tantárgy, kezeletessék, miután a tanulók onnan az áll. polg. iskolába lépnek át.

E célból felhívom az érdekelt iskola előjáróság figyelmét, miután Traub József tanító jól bírja az államnyelvét. A tantárgyakban előhaladás kielégítő.

Május 26-án d. e 9—10 közt.

29. A fogarasi egy tanítóval bíró gr. kath. iskolát. Tanterme ezélnak megfelelő, de 81 tanköteles 30 négyzetméter téren mégis össze van szorítva, ide még egy tanterem és egy tanító élérne. Pitvara padozatlan, faiskolájában egyetlen oltott és vadesemete nincs, a mi nem válik dicséretre Rác Vazul tanítónak s e körülményre felhívom a tudó Vicarius ur figyelmét. A tantárgyakban előhaladás jó eredményű. (Vége köv.)

TÖRVÉNYSZÉKI CSARNOK.

Egy 112 éves polgári per döntött el folyó évi június 21—22-én a legűzbb itélőszék II. polg. tanácsában (elnök Balásy, előadó Raisz Szilárd.) Ezen jogper, mint a P. N. írja, indította néhai Bathory István, mint a Teszéri-Demendi család képviselője egy 1419. évben Zsigmond király által kiállított régi adománylevél alapján. — Összesen 130 alperes és beavalkozó szerepelt benne. A per kezdetén annak tárgyat képezték Trencsén, Nógrád és Hontmegyében fekvő több adományos javak, de később hozott ítéletek folytán csak három birtokra szorítottak az eldöntés kérdése, ugymint: Teszér, Darázs és Megyer helységeken levő ingatlanokra. Ugy az abban vitatott jogi kérdésekre, valamint az eljárásra nézve valóban ritka és talán utolsó mutatványul szolgálhat, melyben a mult században uralkodott jog- és birtokviszonyok mintegy visszatükröződnek. Az említett javak már 1792. évben hozott hétszermélyes táblai ítélettel megítélték a felperesi nemzetségre, de a végrehajtást az akkori birtokosok megakadályozták visszavizelési jogorvoslattal és azon visszavizelési per folyamathat volt 1793. évtől 1848. évig. Azután szűnelt, 1854. évi april 28-ig, mely napon, s így az ösiseégi rendelvény 26. §-a szerint még annak idejében, újra felvételvé és az újabb perrend szerint tárgyalatván — háromszoros feloldás után végre 1880. évben került végleges harmadbírósi eldöntés alá. A darázi és megyeri ingatlan birtokosai igazolva a felperesi családdal való verségi és jogi összeköttetésüket, felmentették a kereset terhe alól; de a teszéri ingatlanra vonatkozólag az 1792. évi ítélet most is fenntartott hatályában; azonban fennhagyatván az elmarasztalt alpereseknek abbéli joga, hogy a törvényes hasznos és szükséges beruházásaikat külön keresettel felszámíthassák.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A török pénzügyminiszter és a magyar akadémia. A török pénzügyminiszter, Subhi pasa, ki egyike Törökország leg tudományosabb férfainak, s európai műveltségével, valamint ritka szorgalma és becsületes-ségével fogva rendkívül népszerű Konstantinápolyban, bölcsészeti művet írt, mely francia kiadásban is megjelent. Művét — mint az „Ellenőr“ írja — udvariassal küldte meg akadémiainknak, hogy az akadémiai könyvtárban helyezték el. Lónyay Menyhért gróf, mint az akadémia elnöke, levélben fejezte ki köszönetét az „Ouvrage philosophique“-ért Subhi pasának.

Az iró és művészitulajdonoírl szoló törvényjavaslat tárgyában összehívott bizottság tegnap d. u. 5 órakor Pauler miniszter elnöklete alatt tartott ülésében az eljárást vette tárgyalás alá, s kimondatott, hogy az eljárás úgy a kártérítés, mint a büntetés kérdésben a polgári bíróságot fogja illetni. — Ennek következtében átdolgozandó lesz a javaslat s az értekezlet csak a több elveket állapította meg; melyek a következők: Birói illetékességgel a jelen törvény nyomán felmerülő kérdésekre nézve minden egyes magyarországi és horvátországi törvényszék fog bírni; a felperes azonban szabadon választhatja a bírót a helyének vagy az alperesnek személyes bírósága közt. Bíróság miatt keresetet indíthat mindenki, kinek szerzői vagy kiadói joga sértetik. A bíróság, midőn ítéletet hoz, a bizonyítékok teljességét meghatározó törvényes szabályokhoz sines kövé. Szakértői testületek Budapest és Zagrabbau állíttatnak fel, a bizottsági tagokat a m. kir. vallás és közoktatási miniszter nevezi ki. A bíróságnak azonban

jogában áll más szakértőket is kihallgattatni. — A szakértők díját a bíróság minden egyes esetben állapítja meg. A bitórlás elévülése három évre szabott meg. A szerző vagy forrás meg nem nevezése által elkövetett bitórlás pedig három hónap alatt évtől el. Az évülésre vonatkozó általános szabályok határozzák meg, hogy mely cselekmények szaktíjják félbe az elévülést. A művészi tulajdon fenntartása céljából beigtatásnak van helye. A beigtatás a földmívelés-, ipar- és kereskedelemi miniszteriumnál történik. Az ígató könyvek nyilvánosak és azokból hiteles kivonatot kaphat.

Az oláh fejedelem neje szindarabot írt „Revenants et Revenus” cím alatt, mely a jövő telen fog előadatni a bucaresti fejedelmi palotában. A fejedelemnének különben ez nem első műve; már több oláh költő verseit lefordította németre.

A vidéki szinészettárgyában írók és művészek társasága tegnap délután értekezletet tartott. Előadó Balázs Sándor elsőben is közönlösztatja, hogy teendő indítványait kéri olyanoknak tekinteni, melyeket a szinügyi központi tanácsához kellett volna benyújtani, ezután felsorolja a szini congressusnak a szinügyre nézve sérelmes határozatait, mint a proportionális intézmény eltörlését, a szini kerületekre való felosztást, azok biztosítása nélkül, s végül két konkrét indítványt terjeszt az értekezlet elé, hogy t. i. a vidéki szinészet biztosítása végett a központi tanács intézzen felhívást a kerületekhez, hogy a szinészetet áldozatok árán is kerületeikben állandósítani igyekezzenek, mert csak ez esetben várható a kerületi szervezet üdvös kifolyása, másodszor, hogy a központi tanács tegyen lépéseket a kormánytól az iránt, hogy az idegen szinistársulatok is a központi tanács hatása alá vonassanak. Az értekezlet Balázs első indítványát egészen s a másodikat módosítással elfogadta. Ezzel az értekezlet véget ért.

Pálmay Ilka asszony tagnapetöltéssel fel a fővárosban a népszínház vendégei a „Kapitány kisasszony” Fanchette szerepében. Az „Ellenőr” játéka körül a következőket írja: Pálmay asszony ez este elemében volt. A pajkos, kacér, kóborló természetű színésznő egészen illott egyéniségéhez, s ha vasárnapi fellépésében becsülták benne a tehetséges színésznőt, a ki Liska szerepét daczára annak, hogy temperamentumával teljesen ellekezik annyi igaz vonással tudta fölruházni, ma rokonszenvesnek találta benne az „asszonyt”, a ki nélkül, mint adata, mit sem tudnánk tenni. Ez az asszony igen sok bájjal van fölruházva. Élénksége, fesztelenség, kacsinatása, mind illik a szerephez, s a közönség jó szívvel tapsolta meg dalát, szavát, vetését. Pálmay asszony ezt annyira jól látszik tudni, hogy egészen megelégedik arról, hogy a tulzás sehol sincs oly kevéssé helyén, mint a szinpadon. Elhiszszük szívesen, hogy Fanchette olyan kacér teremtes, annyira higanyteremtő mint a minőnek Pálmay asszony ábrázolja. De a szinpad nem úgy adja vissza az életet, a mint van, hanem megtisztulva, nemestíve, kifinomítva mutat be mindent, mint a hogy kell bemutatni valamit, ha salonba lépünk. Komolyan ajánljuk — mert Pálmay asszony tehetése megérdemli, hogy foglalkozunk vele — vesd egyen példát Blahánéról. Nem vagyunk ugyan barátai annak, hogy a népszínházban megformálják a színésznőt nagyobbára utánozók Blahánét, de még ezt is sokkal jobbnak tartjuk, mintha a saját ízlésük után menve, olyan szélsőségekre ragadtatják magukat, melylyel a finom izlés nem rokon. Még egy van, a mit figyelmébe akarunk ajánlani Pálmay asszonynak: kímélje magát. Hangja most rekedt, fátyolozott, s így a legfelső, mint az alsó régióban éreztem. Ez bizonyára hűdés következménye. De ha ilyen állapotban nem bának óvatosabban torkával, azaz énekel, könnyen megeshet, hogy hangját egészen elveszíti. Tegnapielőtti fellépésével nem azért foglalkoztunk hosszasan, mintha azt valami világrendítő nagyfotosságu eseménynek tartanánk, de nézetünk szerint Pálmay asszony eddig különösen némely szerepben, az egyetlen, ki Blaháné mellett a szinpadon megállhat

NAPI HIREK.

Kolozsvár, 1880. jun. 25.

— Lapunk előfizetőit tisztelettel kérjük, hogy a közeledő harmadik negyedre, illetőleg második fél évre előfizetéseiket idején megújítani sziveskedjenek.

Helyi hírek.

— A kolozsvári lövölde, végre-valahára kezd elevenebb színt ölteni, s ezt annak köszönheti, hogy a fellegrvári löter száz egyenahány lábál rövidebb a rózsáigetnél és oda fenn csak két ember lehet egyszerre, míg emebben nyolezsan is lehetnek egyszerre. Ennek követ-

keztében a helyben állomásozó tisztikar itt gyakorolja magát a lövészetben minden hét csütörtök napján. Tegnap is fel volt lobogóva az egész lövölde, kiinn a katonai zenekar játszott, benn pedig egész délután egymást érték a szakadatlan lövések.

— **Időjárásunk** a legnagyobb mértékben szeszélyes. Egyetlen nap sem mulik a nélkül, hogy ne zuhogna az eső kétszer annyira, mint a mennyi ideig nap süt. Egyik perczben nagyobb a verőfény, s a másikkban haragos dörgek között zuhogó zápor. A gazdák az ilyen időjárást kövér időnek nevezik, de a gyakori áldásból aligla nem volt már nekik is elég.

— **Nyilvános köszönet.** Az unitárius főtanoda ifjúsága kiváló köszönetét nyilváníti Oberti B. János urnak, mint ez idő szerént Kolozsvár egyik kitünő karmesterének, hogy az általunk folyó hó 20-án rendezett zártnapelyen az „Apolló kör” tagjaival szíves volt közreműködni. Az „Apolló kör” részéről is fogadja hála köszönetünket egyetlen iránt tanusított szeretetért és buzgalmaért, mint ki egyetlenünk új életre hívta és elpusztulni nem engedte. Kolozsvárt 1880 jun. 24. Barabás Ábel elnök.

— A „Bartha kisasszonyok” magán tan- és nevelő intézetében az évi közvizsgálat f. hó 26-án, délelőtt, tartatik meg.

— **Az ugorka-idény** a maga egyszínű unalmas zöldségével megkezdte uralkodását városunkban is. Közönségünk ilyen körülmények között minden időöltés teljes hiányában megváltoznak néz még egy cikust is. Jó gondolat volt Szidolittól, hogy épen most tütte fel körünkben sátorát és holnap meg is kezd előadásait. Ha nem kiméli az áldozatokat egy a város igényeinek megfelelő circus berendezésére, most nagyobb jövedelemre számíthat nálunk mint valaha.

— **Vizsga.** A kolozsvári ág. h. ev. elemiskolában az 1879—80 tanév zárvizsgálatai f. hó 27. 28. és 29-én tartatnak meg. A vizsgálatok a templomban tartatnak meg, hol a leányok által készített kézmunkák az egész vizsgálati idő alatt közszemlére vannak kitéve. — Ezen nyilvános vizsgálatra a t. szilők és tanügybarátok tisztelettel meghívattak. Kolozsvárt, 1880. jun. 25-én. Az igazgatóság.

Hazai hírek.

— **Emberlopás koldusok által.** Tardosi illetőségű Dida Katalin nyomorék és néma asszony még április 25-én Tarján községbe ment, hol koldulással tartotta fenn magát. E naptól fogva azonban sem vissza nem jött, sem pedig övéinek hirt magáról nem adott. Hozzátorzóik, kik keresésére indultak, azon véleményben vannak, hogy idegen koldusok, — kik azon időben a környéken barangoltak — az eltitnt nagymérvű bányászatát felhasználva, saját érdekeik előmozdítására magukkal vitték. Az eltitnt 35 éves, arca nagyfokú hülyeségre mutat, szemei kidültedek és meredtek, szája tátott, beszélni nem tud és teste előre görnyedt. A belügyminiszterium a legerélyesebb intézkedéseket vette fogadhatba a szerencsétlen kinyomozása iránt.

— **Csehek Magyarországon.** Windischgrätz hercegről azt írták a minap a lapok, hogy sárospataki várkastélyában és a Rakóczy-uradalmakon levő összes magyar hivatalnokait elboacsátotta s azokat escekkel pótolta. E hirt most megerősítik. A főúr, ki ily módon vonja magára a figyelmet, fia azon Windischgrätz tábornoknak, a ki 1848—49-ben a magyarok ellen harczolt. A nevezett birtokokat a herceg nagynénje Bretzenheim hercegnő után örökölte, ki hosszabb ideig csendes visszavonultságban élt Sárospatakon s jótékonyágai által köztiszteletben részesült. Windischgrätz Lajos herceg ezen örökség által a magyar főrendiháznak is tagjává lön; az utóbbi ülészakon kir. meghívó levelet át is nyújtotta a főrendiháznak, sőt annak ülésében is részt vett.

— **Szerencsétlenség tűzoltópróbánál.** Znaiman a tűzoltók próbagyakorlata alkalmával Zima szakaszfelügyelő megakarva magyarán a mentőkötél alkalmazását a második emeleten foglalatokodó tűzoltóknak, magára kapesolta a mentő hurkot s az ablakon akart leereszkedni. De rosszul értesítte meg a kapesot, s alig kezdett ereszkedni, az kiegrott s a szerencsétlen az erkély szélére, s onnan fejtetőre a földre zuhant. A szörnyű eseményt sok száz ember nézte, s természetesen, hogy az óriási zavart idézett elő a tűzoltók között. Az odahívott orvosok a láb-száresont törését és ezenkívül tetemes testi sérteéseket konstataáltak.

Vegyes hírek.

— **Véres temetés.** A „Voltaire” szenpétervári levelezője a ezüret temetése alkalmából e hó 14-éről a következőket írja: „Este történt a vár kapuja előtt. A kápolna előtt, hol a czárnó holttestét elhelyezték, nagy néptömeg gyűlt össze. E tömeg teljesen védtelen kíváncsiakból állt, kik vártak a perczre, midőn a közönséget a templomba eresztik. Azon pillanatban, midőn az ajtót kinyitották, a tömegben mozgás keletkezett, mert a kíváncsiak az ajtó felé nyo-

multak. S mi történt most? Azt nehéz constatálni. Az őrtálló rendőrök hirtelen a tömegre rohantak s mindent kardra bántak, mi utjukba került. Más rendőrök lovakra pattantak s úgy ugrattak a tömegnek, több egyént elgázolva. Egyszersmind a fölvonó hidat is fölhozták, mincképpen sok ember a sánczba zuhant. Ez eseményben minden homályos; hála az intézkedésnek, melyeket a mészárlás eltusolására fogantatosítottak, a levelező ezután igéri, hogy az affaire-ről még bővebb részleteket is fog írni. Különben már most jelentheti, hogy a véres mészárlás alkalmából több mint hatvan egyént megöltek s megsebesítettek. Az áldozatok közt asszonyok és gyermekek is vannak.

— **Puskin végőrái.** A mult pénteken leplezték le Moszkvában a nagy orosz költő Puskin Sándor emlékszobrát. A „Daily Telegraph” ez alkalmából közleményt hoz a nagy szellem végőráiról, melyet kevésbé ismert részleteinél fogva érdekesnek tartunk röviden visszaadni. „Az 1837. év január 27-én a komor téli est beálltával — írja a nevezett lap — Szt.-Pétervár egyik lakháza lépcsőjén szolgálja által támogatott egyén haladt felfelé. A támolgyó alak a külügyminiszterium egyik hivatalnoka és egy orosz folyóirat szerkesztője volt, ki Heckeren Dantes György báróval rivott párbajból tért vissza. A halálra sebzett férfi hű szolgálójához fordulva e szavakat mormogta: „Ugy-e fáj, hogy így kell elzihned engem?” Ezen egyszerű szavak elkezdetnek azokra, melyeket a Missolonghiban haldokló brit költő intézett hű Titóhoz. A haldokló orosz nemes lefektették a pamlagra, orvosokat hívtak kik vizsgálták sebtét. Csakhamar megérkezett a szomorú színhelyre Jukovsky, kit Viazemsky hercegnő értesített a gyászos esetről. Viazemsky és Misersky herceg szintén megjttek és a mellékteremben várakoztak. A sebesült kérte, hogy nejt ne értesítsék a történetéről, de ezen ohaját nem teljesíthették. Őrök könnyezve borult sebesült férjére. Esti 10 órakor vette kezdetét a halálás küzdelem s a haldoklót ellátták az utolsó szentségekkel. Másnap reggel a beteg méla tekintetelve könyvszekrényére, gyengo hangon rebegte: Is ten veletek öreg barátim.” Majd Vielsorski és Turgenyhez fordulva kérte őket „emljetek fel — főlebb, főlebb.” „Az én életemnek vége” susogta s Dahl biztatására, hogy ne agdójón ismétlé: „Az én életem be van fejezve” s kiadta lelkét. „Arca mintegy át volt szellemtlve, írja Jukowsky mély gondolatokat ragyogó viziókat lehetett róla leolvasni.” Szinte kísértéte jöttünk megkérdezni tőle: „Mit látsz, kedves barátunk?” A párbajban mellén kapott seb következtében elhunyt férfi Puskin Sándor volt, a legnagyobb költő szellem, kit a hideg észak adott az emberiségnek s kit sokan neveztek el Oroszország Byronjának.”

— **Hárem hírek.** Kelet-Rumélia Kazanlik kerületében van, a háremben annyira kedvelt rózsasaj házaja, A orosz-török háború kitöréséig e kerület lakói kötelesek voltak a legfinomabb rózsasaját szállítani Konstantiná, polyba, a szultán háremébe és pedig a török hatóságok által megszabott áron. E szokás 1878: óta megszűnt, és a napokban egy török kereskedő, ki Kazanlikban a hárem számára rózsasaját akart vásárolni, e szándékáról lemondani volt kénytelen, a miért a bulgárok igen nagy árakat szabtak. — Az volt egyiptomi alkirály, Redif pasának a hárem számára — mely most valahol a tengeren himbálódzik, — mielőtt Nápolyt odahagyta volna 150. 000 frankot adatott át, ezenkívül pedig a háremben élő 39 nő mind-egyikének szebbpénzül 1000 frankot adott.

— **Érdekes lelet.** Olympiából írják, hogy e hó 21-én egy öklívívó szobrának bronzfőjét találták meg; a bronz fő realisztikusan van kidolgozva, s nem typus, de arezkép; homlokát olajfakoszoru köríti. Az olympiai viadlorszobrok közül ez az első teljesen épen talált bronzfő.

— **Furesa fogadás.** Greppi gróffal Milánóban egy Beretta nevű ur fogadott, hogy 50 egymásután következő órán át, s egy folyóvala koci bakján a fog maradni onnan folyást hajtani fogja a lovakt. Ülésen fog enni és csak kevés perczre — testi szükségletek végzésére — lesz szabad neki leszállnia. Beretta utját Pórtá-Venezianál fogja kezdeni: innen Mosszába megy, azután Bresciába, Bergamóba, Milánóba, Paviába, Modiba, azután ismét Milánóba és így tovább, míg az ötven óra letelik. Hatszor kell Milánón át mennie.

CSARNOK.

Gr. Széchenyi István naplójából.

Mikor Meerfeld halálán volt, egész háza zavarba jött. London összes orvosi kara s minden ismerős oda gyűltekezett, részint hogy segítsen a betegre, részint hogy vigasztalja az aggódó grófnőt. Főleg nagyon igénybe vett véve szárnysegéde, Bauer. Ezt szólta meg Neuman, s a legválságos perczben kérdezte tőle hogymintlett a tábornoknak. „Igen rosszul van,” felelt ez;

mire amaz csak arra kérte, hogy mihelyt meghalt, keltesse föl, s azzal nyugodtan aludni ment.

St. parancsnoksága alatt Erdélyben, Beszterczén oly erőfeszítéssel hoztak létre egy rak-tárt, hogy legtöbb paraszt, a ki 4 ökrrel rendelkezett oda, 3 ökröbörrel jött haza, s a negyedik ökröt hajtotta!

Egy porosz tiszt azt mondta rólam Bécsben: mennyi jószívűség s mennyi akaratosság; egy oroszán, a kit egy szál selyem fonalon el lehet vezetni.

Nagyon szívrehatóan prédikált a pap Krisztus kinszenvedéséről. Majd agyon sirtak magokat az emberek, főleg az asszonyok. Nem birta másképp megnyugtanni őket, mint e szavakkal: „Ne sirjatok, mert ki tudja, igaz-e!”

Egy ágyu őrzője ott hagyva helyét, elmegy a legközelebbi kocsmába. Megtalálják a halálra ítélik. Ő így védi magát: Ha csak egy ember jött volna, az maga nem vihette volna el az ágyut; ha pedig többen jöttek volna rám, úgy-el kellett volna futnom.”

Velencezében Széchenyinek egy dicsekvő ismerőse volt, a ki valahányszor vele találkozott, mindig azon szemrehányással fogadta, hogy miért nem ebédel soha nála. Széchenyi pedig majd minden nap együtt evett azon ur titkárával, a kinek soha sem adott ebédet. Legközelebbi alkalommal tehát úgy invitálta be magát nála, hogy legyen szabad egyuttal N. titkár urat is magával vinnie.

Egy fazekas (Angliában) ezt a sir-iratot készíttette magának: Földből éltem, mert fazekas valék; földbe térek vissza, mert ember valék. Vándor ne sírass, mert itt csak ágyurnak engem. Eredj a boltomba, ott tán újra megtalálsz egy új cserépedény alakjában.

Törökországban a zene még gyermekkorát éri. Egy hoboista például fogalommal sem bír az időnként való lélekzetvételről, hanem mindaddig fújja, míg egy kis szusz van benne, s ha az elfogy, rögtön elhagyja, míg ismét lélekzethez juthat. Egy ismerősöm látott egyszer Törökországban egy virtuózt, a ki egyuttal karmester is volt. Ez egy áriát igen csinosan fűjt a klarinét, migem egészen belevestagodott és bele kelt, s aztán lég hiánya miatt rögtön abba kelle hagynia. En ennek a népnek azt a tanácsot adnám, maradjon csak a hegedűnél.

KÖZGAZDASÁG.

Az iparos gazda.

Heron, az alexandriai bölcs, Krisztus születése előtt 120 évvel ismerte a gőz lökő, tasztó erejét, melyet azonban hasznosabb munkákra csak 1690-ben alkalmazott Papin, ki az első hengeralakú s lökő ruddal ellátott gőzgépet az említett évben készítette.

15. §. Az álló gőzgépnek, hengere, vagy ha úgy tetszik, fázeka gőzzel megtelvény, erősen megtasztítja a belső végén fedővel ellátott vasrudat mely azután forgásba hozza, s ujjabb lökései által forgásban tartja a kereket. Forgásba hozza pedig, mert bár a lökést lökőrud egyenest, vízszintesen eszközzi, ezen vízszintes irányzattól a rud karja melynek két végén két csuklója van, kiemelkedik, miáltal a tengely megfordul félig, s a rud aláesése közben pedig egészen. A gép megindulása eszerint, mint a gőzkocsi mozdonyánál is láthatjuk, lassan, nehezen történik de ha a kellő forgás megkezdődött, könnyen megy, és megy vele a munka, ha a tengelyhez egy s más gépet alkalmaztunk.

16. §. Sajnos, hogy egy gőzgép 4 lőerőre, kazánál s gőzhervítól, mely annak erejét fokozza, még mindig 2000—2200 ftiba kerül nálunk, hol minden 100—120 holdas tagon szükség volna egy-egy ily gépre. Szükség volna nagyobb birtokokban több ily gépre, mert 500—600 holdnál nagyobb terület terményeivel sok járás-keles van; 500—600holdnyi területet már egy-egy gazdasági teleppé kell alakítunk, hogy a föld munkáját s a termények földelgozását erőkíméléssel eszközölhessük.

17. §. Az angol gyárosok kisebb gépeknél egy gőzlőerőt 250 ftira számítanak. Álló gőzgép Angliában 6 lőerőre 150 font sterling, hozzá megfelelő cséplőgép (egy lőerőre 8 fontjával) 48 font sterl., s így az egész készleték kerek szám m. e. 2000 forint. A hordozható gőzgép ennél drágább; egy lőerőre 33 font, s így 6 lőerőre 198 font sterl., a cséplőgép hozzá (egy lőerőre 16 fontjával) 96 font str., s így az egész m. e. 3000 ft. Ezen felül az ide-oda huzcolásnál, mely különben is sokba kerül, könnyen török-szakad egy s más rész. A munkánál előforduló költségek még inkább fokozzák a hordozható gőzgépek drágaságát, mert álló gépnél

a vételárnak csak 10, hordozható gépnél pedig annak 20 százalékát képezik. Szóval az álló gép egy harmad költséggel olcsóbb, fenntartása pedig egy kettő annyiba kerül, mint a hordozható gépeké, s ha már nálunk a hordozható gépek is jól kifizetik magukat, úgy hogy évenként 100—150 jön forgalomba, mennyivel több hasznót, hasznos munkát tethetnének az álló gépek, melyek előnyeit eddigelé nem vette figyelembe gazdaközönségünk.

21. §. Malmaink száma volt a közelebbi összeitáskor: Magyar-Erdélyországban 480 gőzmalom, 17,229 patak és hajó-malom; 854 szélmalom; 6361 szárazmalom; Horvát-Szlavonországban néhány gőzmalom és m. e. 2000 szárazmalom. Örleményeik pedig egy-egy évre következőleg osztottak meg: legfinomabb lisztne-mlek: 3.809.000 v. m. Középszeri liszt: 72.753.000 v. m. Kukoricza-liszt 3.575.000 v. m. A korpa s hulladék tett évenként m. e. 2.446.000 v. mázsát. Ezenkívül van az árpada, árpaliszt, köles-kása és más örlemény, míg a rozs-liszt általában a buzalisztekkel együttesen szerepel. Megjegyzendő azonban, hogy csupán fővárosi műmalmak is a közelebbi években csak egy keted, egy harmad erővel dolgoztak, csak 7—8 millió mázsa lisztet termeltek; holott termelésüket 13—15 millióra képesek emelni.

22. §. Ezekből láthatjuk, mily mérvre fejlődött nálunk már is a lisztipar, holott még további fejlődése is szükséges, mindaddig, a míg azon gabonanemleket, melyeket részint saját termelésünk, részint átviteli kereskedelmünk Nyugat-európa népeinek nyújthat, mind meg nem öröljük. . . . Láthatjuk egyszersmind, hogy az örlelnél temérék vesztéségünk van. Sok a korpa, sok az elporlás, és csupán barnás színe miatt csak állattartásra fordítatik az örlemények jelentékeny része. A gabona kivételnél pedig ugyszólván elvesztjük vagy vesztegetjük terményeink vastagabb részét — azon 20—30 százaléknyi liszt elárúsításával, melyre a vevőknek szükségük van,

23. §. Hogy ezen visszasságokat, a meny nyira lehet, megszüntessük: bővebben meg kell ismerkednünk a liszt-iparral, mely bár egyidőit a történelem emlékezetével, csak lassan, csak mostanában, a műmalmok keletkezése óta fejlődött a luxus jelenlegi színvonalára. Leginkább kifejlődött ez a fővárosokban „nagy-iparra” mely mindinkább monopolizálja a gabonamleket megörlesét, holott a dolgok természete szerint az örlelnak annál előnyösebbnek kellene lennie, minél közelebb történik a termelés színhelyéhez.

(Folyt. köv.)

IDEGENEK KOLOZSVÁRTT.

— jun. 24 —

Pannonia szálloda.

Schusztér Miksa Gy. Fehérvárról. Rostobaum B.-Pestről Bukarestre. Ignác Károly ref. pap B.-Hunyadról. Madits Lajos utazó B.-Pestről. Hainál Ede B.-Pestről. Adler Lipót N.-Váradról. Pávai Endre B.-Pestről. Ábrahám Simon Vácraól.

— jun. 25 —

Gr. Bethlen Gábor főispán. Török Károly szolgabíró B.-Hunyadról. Sebeny Gyula M.-Vásárhelyről. Frankól és neje Bécsből. Szelnai kisasszony Brassóból Pestre. Psizinger kapitány Sz.-Régenből Bécsbe. Löwe Arnold szinigazgató Bécsből. Lederer százados Bécsből. Schefferdecker Ottó Brassóból. Skóda százados.

— jun. 26 —

Hungária szálloda.

Ifj. gr. Teleky Domokos képviselő. Br. Józsa Andor. Gr. Teleky Géza.-Br. Huszár Ádám. Hegedűs vasuti feltgyelő. Landsberger Arnold Bécsből. Grünvald A. ugyanonnan. Detrowán János.

Feloldás szerkesztő és kiadó-tulajdonos: **BÉKÉSY KÁROLY.**

NYILTÉR. *)

Ajánlkozás.

Egy középkori német kisasszony ajánlkozik gyermekek nevelésére vagy háztartás vezetésre; vagy pedig mint társalgónő, felolvasónő alkalmazást óhajtnyerni. — Ajánlatok intézendők: **M a r o s-V á s á r h e l y e r e, B. 13. ezimen poste restante.**

*) E rovat alatt megjelenő czikkéért semmi felelősséget sem vállal a szerk.

